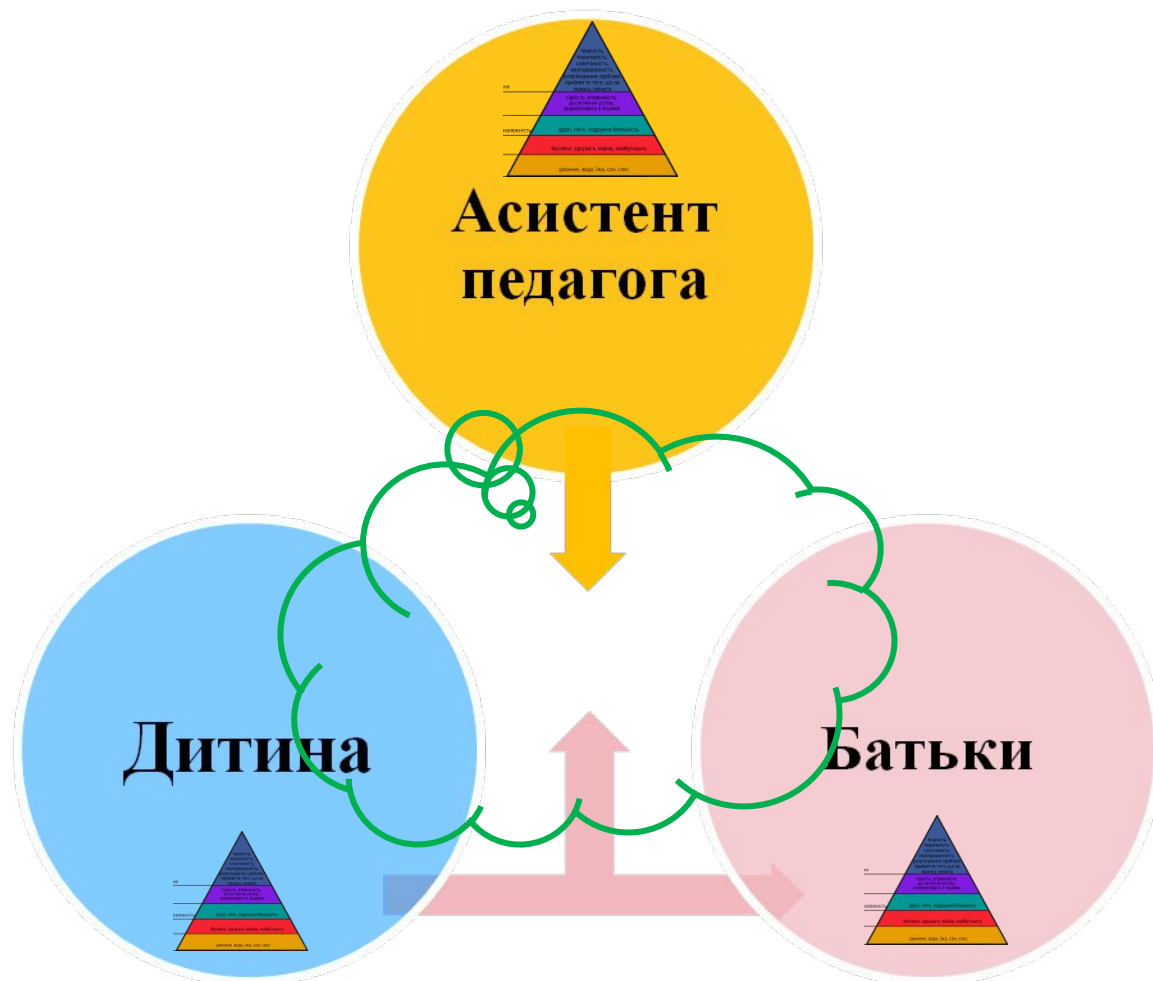

Полтавський обласний інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М.В. Остроградського

**Шляхи взаємодії фахівців з батьками дітей з особливими освітніми
потребами в інклюзивному просторі
(частина II)**

Хорошева Т.В., методист
навчально-методичного кабінету
психологічної служби
2020 р.

ВЗАЄМОДІЯ З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ З ООП

Відчуваю — сприймаю — приймаю (усвідомлюю особисте ставлення) — дію — живу, взаємодію

ПАРТНЕРСЬКІ СТОСУНКИ З БАТЬКАМИ: ПРИНЦИПИ РОБОТИ

- **Моделі роботи з родинами індивідуальні** (не може бути єдиної універсальної - моральні цінності, бажання і пріоритети батьків суттєво відрізняються)
- **Батьки та інші члени родини - основні та постійні фігури** у житті дитини, а фахівці можуть змінюватися щороку.
- Батьки більш **схильні розповідати про себе та своїх дітей тим фахівцям, до яких відчувають довіру.**
- Допомогти батькам **повірити у власні сили й можливості.**
- Орієнтувати батьків на **випереджаючу підготовку дитини до життя.**
- Виробляти вміння **мислити категоріями майбутнього**, формувати позитивні перспективи розвитку дитини.

ВПРАВА «МОЇ МРІЇ...»

Пригадайте час, коли ви зрозуміли
нездійсненність якоїсь своєї мрії

Якими були ваші почуття ?

Відео «Пляж і гори»

<http://www.ussf.kiev.ua/ievideo/210/>

https://www.youtube.com/watch?time_continue=117&v=edWi7NrQKIA

АДАПТАЦІЯ БАТЬКІВ

Адаптація (лат. *adapto* — пристосовую) — це процес пристосування до мінливих умов зовнішнього середовища

пристосування будови і функцій організмів до умов навколишнього середовища

соціально-психологічна адаптація є пристосуванням індивіда під групові норми, й навпаки — інтереси соціальної групи до окремого індивіда даної групи.

**Відчуваю — сприймаю —
приймаю (яке моє особисте ставлення) — дію —
живу**

АДАПТАЦІЯ БАТЬКІВ

- Сприйняття сім'ї як цілісної системи.
- Потреба у психологічному супроводі та соціально-педагогічній роботі на реабілітацію дитини.
- Сприяння адаптації батьків до життєвих умов, пов'язаних з вихованням дитини з особливими потребами.

Відчуваю — сприймаю — приймаю — дію — живу

АДАПТАЦІЯ. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СІМЕЙ

Критерії адаптації батьків до умов життя, пов'язаних із вихованням дитини з особливими потребами (Соловйова Тетяна Геннадіївна, кандидат пед. наук):

- Соціально-психологічний стан батьків
- Соціокультурна адаптованість.
- Адекватність батьківсько-дитячих взаємовідносин.
- Реабілітаційний потенціал батьків.

Рівні адаптації батьків до умов життя:
високий, середній, низький.

АДАПТАЦІЯ. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СІМЕЙ

Групи адаптивності батьків (умовно, за спостереження О.В. Хмизової та Н. В. Остапенко)

Перша група:

- адекватно сприймають особливості дитини з інвалідністю;
- намагаються розвивати потенціал дитини, постійно шукають нові шляхи, методи, прийоми, засоби її навчання та виховання;
- оптимістично налаштовані;
- надають моральну підтримку іншим батькам;
- організовують альтернативні форми корекційної роботи;
- вміють оптимально розподіляти життєвий час;
- знаходять можливості для власного особистісного розвитку.

АДАПТАЦІЯ. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СІМЕЙ

Друга група:

- ▣ ретельно приділяють увагу дитині, намагаються її розвивати;
- ▣ при цьому їх власний емоційний фон суттєво знижений;
- ▣ переважно це жінки, які розлучилися із чоловіками після народження дитини-інваліда;
- ▣ матері майже повністю відмовляються від своїх особистих інтересів.

Негативні наслідки:

- ▣ у таких батьків виникають внутрішньо-особистісні конфлікти (наприклад, інтереси дитини і матері не є стовідсотково однаковими - мати живе тільки інтересами дитини з психофізичними порушеннями, в неї виникає ймовірність формування несвідомого почуття образи на життя та заниженої самооцінки);
- ▣ якщо батьки не розвиваються самі, вони не зможуть допомогти саморозвитку своєї дитини.

Третя група:

- ❑ батьки матеріально забезпечують дитину (сплачують лікування, купують красивий одяг, дорогі іграшки тощо), але не надають їй емоційної підтримки;
- ❑ не сприймають адекватно дитину з особливостями розвитку, для них вона стає чужою;
- ❑ іноді батьки намагаються виправити цю ситуацію шляхом народження іншої дитини (таким чином, поступово піклування про дітей з особливими потребами стає другорядною справою);
- ❑ батьки внаслідок різних “об’єктивних” причин майже повністю перекладають усі проблеми розвитку дітей з інвалідністю на інших членів сім’ї, найманих працівників чи фахівців реабілітаційного центру. Зазвичай, вони самі в домашніх умовах не займаються з дитиною.

Проблеми сімей, що виховують дитину з інвалідністю

- Обмеження контактів
- Гіперопіка
- Суперечливі почуття до дитини
- Відсутність у батьків знань та навичок необхідних для виховання дитини з інвалідністю
- Відсторонення від дитини, передача відповідальності державним органам
- Негативні тенденції в психічному стані батьків (роздратування , агресія, невротизація)

ПАМ'ЯТКА

Шановні батьки!

- Дитині з особливими освітніми потребами варто постійно приділяти батьківську увагу та підтримку. Навчання такої дитини загальноприйнятими правилами поведінки в суспільстві потребує часу, тому треба навчитися взаємодіяти і спілкуватися з нею.
- Пам'ятайте, що особливості поведінки дитини з особливими освітніми потребами в кожному конкретному випадку зумовлені певними причинами: проблемами під час вагітності, ускладненням під час пологів, психосоціальними причинами (стиль виховання в сім'ї).
- Усвідомте, що виховання та навчання дитини з особливими освітніми потребами – це довготривалий, складний процес, що потребує Вашого уміння, терпіння, знання.
- Навчіться давати інструкції: вони повинні бути короткими, не більше 3-4 слів. В іншому разі дитина просто «виключиться» і не почує Вас.
- У взаєминах з дитиною не допускайте «вседозволеності», інакше дитина буде маніпулювати Вами. Чітко визначіть і обговоріть з дитиною, що можна, а що не можна робити вдома, в школі, в садочку.
- Для підняття самооцінки, віри дитини в свої можливості – хваліть її за успіхи і досягнення, навіть самі незначні.
- У повсякденному спілкуванні з дитиною з особливими освітніми потребами уникайте різких заперечень, тому що такі діти є імпульсивними і відразу ж відреагують на заборону непослухом або вербальною агресією. В цьому випадку треба говорити з дитиною спокійно і стримано, бажано дати можливість вибору для малюка.
- Разом з дитиною визначте систему заохочень і покарань за хорошу і погану поведінку. Визначте систему правил поведінки дитини в садочку, в школі, вдома. Просіть дитину вголос промовляти ці правила.
- Старанно, своєчасно виконуйте побажання і завдання педагогів. Не нехтуйте порадами педагогів щодо необхідності консультування та лікування у лікарів-фахівців.
- Намагайтеся щоденно закріплювати завдання, по можливості, в ігровій формі. Допомогайте дитині, але не виконуйте завдання за неї.
- Якщо дитина втомилася – дайте їй невеликий відпочинок, або займіть її іншою діяльністю.
- Не вимагайте від дитини більше, ніж вона може.

- **Стратегії ефективного спілкування**

Родини часто занадто хвилюються щодо успіхів своїх дітей. Для цього можна застосовувати наступні стратегії спілкування з батьками:

Бесіди на початку/наприкінці надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг. Фахівець ІРЦ – важливе джерело інформації для родин, тому він має відверто розповідати про проблеми дітей, а також навчати батьків працювати і взаємодіяти з дітьми.

Записки і записники. Записки, які передають додому через дитину, можуть розповідати про конкретні досягнення дитини, її нові вміння чи поведінку. В них може висловлюватися подяка батькам за допомогу. Для регулярного спілкування доцільно передавати додому і повертати записник, особливо в разі відсутності вдома у дитини телефону. Такий записник гарантує безперервність спілкування та поінформованість батьків про успіхи дитини та зміни у її поведінці.

Дошки оголошень

З інформації на дошках оголошень родини дітей дізнаються про заняття, які відбуваються в ІРЦ. На них можна розмістити відомості загального характеру, наприклад, статті про розвиток дитини. На дошках оголошень можуть бути вивішені зразки дитячих малюнків, фотокартки досягнень дітей.

Важливо, щоб дошки оголошень були яскравими і привабливими. Інформацію на них треба регулярно поновлювати.

Рекомендації щодо облаштування дошки оголошень

- Розміщуйте інформацію на висоті очей дорослої людини.
- Регулярно змінюйте на ній хоча б деяку інформацію.
- Вивішуйте дитячі роботи.
- Інформація має бути короткою.
- Запрошуйте сім'ї брати участь в оформленні.
- Призначте двох людей, відповідальних за оформлення⁵⁶.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ З БАТЬКАМИ

Мета.

- передача інформації, суспільного та професійного досвіду (знань, вмінь, навичок) від педагога батькам і опосередковано дитині;
- обмін особистісним змістом, пов'язаний з життям в цілому, адже педагог та батьки мають двосторонній вплив на особистісний розвиток дитини.

Функції:

- інформаційну;
- контактну – встановлення контакту як стану сумісної готовності до прийому та передачі інформації, підтримка взаємозв'язку у формі постійного взаємоорієнтування.;
- спонукальну – стимуляція в батьків, а через них і у дитини активності, спрямованої на виконання тих чи інших задач сумісного процесу виховання;
- амотивну – спонукання батьків до необхідних емоційних переживань (“обмін емоціями”), а також зміна з їх допомогою власних переживань та станів педагога та батьків.

Орієнтується на:

- гідність людини як найважливішу цінність спілкування;
- етичні цінності: чесність, відвертість, довіра, милосердя, благодарність, турбота, вірність слову.

Основним принципом ПСЗБ може бути прийнятий імператив Канта, найголовніша сутність якого – ставитись до будь якої людини як до мети, а не до засобу.

Найважливіші цінності ПСЗБ є власна гідність, честь педагога, кожного з батьків та дитини.

КОМУНІКАЦІЯ. КОНТАКТ

Ключові поняття: контакт, контактна взаємодія, стадії взаємодії, спілкування.

Контакт — це довірливі відносини, позитивний психічний стан, як інструмент дослідження та корекції

Контактна взаємодія — це така модель поведінки ініціатора контакту, такі стосунки, які викликають і підсилюють в іншій людині потребу в контакті, продовженні спілкування, потребу у висловленнях і наданні повідомлень.

Підготовка до контакту. Включає в себе вивчення людини, отримання про неї інформації з різних джерел, планування зустрічі та побудову власної лінії поведінки для встановлення контакту та створення позитивного враження, іміджу.

ВСТАНОВЛЕННЯ КОНТАКТУ

- 1. Стадія накопичення згоди** – передбачає нейтралізацію настороженості, тривожності партнера, розвідувальний пошук спільних тем для розмови. На цій стадії прагнуть досягти первинної співзвучності. Збігу у висновках та судженнях. Краще уникати порад, переконань, нав'язливості. Основні зусилля повинні бути спрямовані на формування у дитини відчуття безпеки у взаємодії.
Основна тактика: схвалення, згода, безумовне прийняття.
Результат: прийняття згоди.
- 2. Стадія пошуку спільних інтересів** – важливо знаходити і зважати на погляди, що збігаються, схожість позицій, однакові захоплення. Спеціаліст нібито стає на один рівень із партнером і доводить, що вони можуть зрозуміти одне одного. Важливо виявити зацікавленість у тому, що хвилює та цікавить співрозмовника.
Основна тактика: рівне відношення, зацікавленість, підкреслення унікальності особистості.
Результат: позитивний емоційний фон, згода.
- 3. Стадія взаємного прийняття для обговорення особистих справ** – до початку цієї стадії спілкування вже має позитивне емоційне забарвлення, відповідно можна починати шукати міцніше підґрунтя для поглиблення стосунків. Важливо показати, що незалежно від фактичного стану справ, спеціаліст беззастережно приймає ті позитивні якості, які партнер собі приписує.
Основна тактика: прийняття того, що пропонує партнер, авансування довіри.
Результат: створення ситуації безпеки, безумовне прийняття особистості.

ВСТАНОВЛЕННЯ КОНТАКТУ

4. Стадія виявлення якостей, небезпечних для взаємодії – на цій стадії настороженість партнера послаблено настільки, що він може поділитися своїми тривогами, вдатися до самокритики. У партнера з'являється потреба розкритися повністю.

Основна тактика: прийняття позитивного без обговорення, сумніву, заперечення.

Результат: ситуація довіри, відкритості.

5. Стадія реалізації способів індивідуального впливу та взаємної адаптації (або адаптивна поведінка партнерів) – на цій стадії психологічне підґрунтя спілкування вже настільки міцне, що можна переходити до реалізації мети, яку ставив перед собою ініціатор спілкування.

Основна тактика: відкрите висловлювання, стимулювання діалогу, поради.

Результат: визначення об'єкту і предмету змін та перетворень.

6. Стадія встановлення оптимальних відношень – передбачається визначення спільних планів дій, написання планів щодо власних змін. Лише на цій стадії слід починати принципові дискусії з тих проблем, які були окреслені перед початком взаємодії. Оскільки установки нейтралізовано, взаємну довіру встановлено, відповідно виникає можливість неупереджено прислухатися до порад та побажань.

Основна тактика: спільні наміри.

Результат: згода на виконання прийнятого плану.

ВСТАНОВЛЕННЯ КОНТАКТУ

Загальні правила:

- звертайтеся за ім'ям;
- проявляйте щирий інтерес до партнера;
- демонструйте прихильність та доброзичливість;
- показуйте зацікавленість та значимість людини;
- знаходьте загальні інтереси та цілі;
- використовуйте невербальні сигнали відкритості, довіри та уваги;
- підтримуйте дистанцію, яка відповідає стосункам та умовам спілкування;
- контакуйте очима;
- застосовуйте прийоми активного слухання;
- проявляйте позитивні емоції та посміхайтесь;
- спілкуйтеся на цікаві та близькі теми розмов;
- використовуйте прийоми підстройки та відзеркалювання.

Критерії встановлення контакту:

- особа зацікавлено відповідає на запитання і реагує на повідомлення;
- зменшуються кількість коротких відповідей на запитання і паузи;
- особа зацікавлено відкриває нові цикли спілкування;
- проявляє невербальні сигнали відкритості.

Контрольні запитання

для налагодження ефективної співпраці між батьками та фахівцями

Для фахівців

- Чи поставив(ла) я себе на місце батьків і чи спробував(ла) подумки помінятися з ними ролями, щоб зрозуміти, як би я почувався(лася), маючи дитину з інвалідністю?
- Чи маю ставитися до цієї дитини/ підлітка просто як до особи, яку люблять її батьки?
- Чи справді я переконаний(на) у тому, що батьки — рівноправні члени команди й експерти з питань, які стосуються їхньої дитини?
- Чи акцентую увагу на прогресі, який демонструє дитина/ підліток, і тим самим вселяю в батьків надію на позитивний результат?
- Чи завжди я ціную зауваження й думки батьків дитини та чи використовую їхні широкі знання про її потреби, інтереси й уподобання?
- Чи дослухаюся до батьків дитини/ підлітка та своїми словами, поставою і через зоровий контакт даю їм зрозуміти, що я поважаю і ціную їхні думки?
- Чи ставлю я запитання батькам, чи слухаю їхні відповіді й реагую на них відповідним чином?
- Чи намагаюся створити для батьків атмосферу психологічного комфорту, щоб вони могли вільно висловлювати свої думки й ефективно взаємодіяти?
- Чи ціную я час батьків так само, як свій власний, і тому перед зустріччю або колективним обговоренням готуюся і вивчаю індивідуальну справу дитини?
- Чи ставлюся до кожного батька/ матері, з якими я зустрічаюся, як до дорослої особи, здатної зрозуміти важливе питання?
- Чи говорю я простою мовою, без спеціальної термінології з галузі медицини, соціології, психології, соціальної роботи та педагогіки?
- Чи намагаюся повсякчас сприймати дитину як частину родини, чи раджуся з батьками про те, які люди важливі у житті дитини і як вони впливають на неї?

Контрольні запитання

для налагодження ефективної співпраці між батьками та фахівцями

Для батьків

- Чи переконаний(а) я в тому, що я — рівний партнер у своїх відносинах із фахівцями, і як рівний партнер я беру на себе свою частку відповідальності за вирішення проблем і складання планів від імені моєї дитини?
- Чи можу я сприймати фахівця як особу, котра працює разом зі мною заради благополуччя моєї дитини?
- Чи намагаюся досягти взаєморозуміння з приводу проблем, щоб ми могли вирішувати їх спільно, як єдина команда?
- Чи беру я активну участь у виробленні й прийнятті рішень стосовно забезпечення послуг для моєї дитини; чи намагаюся досягти взаємної згоди щодо того, як залучити мене до цього процесу?
- Чи відіграю активну й позитивну роль у розробці та впровадженні індивідуального навчального плану для моєї дитини?
- Чи обдумую я перед зустріччю, яку інформацію хочу надати і на які запитання отримати відповіді?
- Чи визнаю, що фахівець іноді несе відповідальність за координацію послуг?
- Чи ставлюся я до кожного фахівця як до індивідуальної особистості та чи намагаюся вибудовувати сприятливі робочі стосунки незалежно від мого минулого досвіду?
- Коли трапляються суттєві зміни або важливі події у житті дитини, то чи швидко я зв'язуюсь із фахівцями, які забезпечують її потреби?
- Чи захожую я фахівців, які працюють з моєю дитиною, підтримувати контакти одне з одним та інформувати мене?
- Коли в мене складаються позитивні відносини з певним фахівцем або установою, то чи висловлюю я публічну підтримку цього фахівця або установи?
- Коли в процесі взаємодії з певним фахівцем я беру на себе зобов'язання дотримуватися визначеного плану дій, то чи роблю саме так і чи виконую своє зобов'язання?

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

Що було важливо?

Що відчув / зрозумів?

Коментарі?